

SK

SK

SK

EURÓPSKA KOMISIA

Brusel, 17.2.2011
KOM(2011) 66 v konečnom znení

OZNÁMENIE KOMISIE

**Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve: zabezpečenie optimálneho začiatku pre
všetky naše deti vo svete budúcnosti**

OZNÁMENIE KOMISIE

Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve: zabezpečenie optimálneho začiatku pre všetky naše deti vo svete budúcnosti

1. ÚVOD

Budúcnosť Európy bude založená na inteligentnom, udržateľnom a inkluzívnom raste. Zlepšovanie kvality a účinnosti vzdelávacieho systému v celej EÚ má podstatný význam pre rast v jeho všetkých troch rozmeroch. V tomto kontexte je vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve (VSRD) dôležitým základom úspešného celoživotného učenia sa, sociálnej integrácie, osobného rozvoja a neskoršej zamestnateľnosti. VSRD ako doplnok k ústrednej roli, ktorú zohráva rodina, má hlboký a dlhodobý vplyv, ktorý nie je možné dosiahnuť opatreniami v neskoršom veku. Skúsenosti detí nadobudnuté v ich najútlejšom veku vytvárajú základ pre všetko neskoršie učenie. Ak sa v ranom veku položia pevné základy, učenie v neskoršom veku je účinnejšie a je väčšia pravdepodobnosť, že bude pokračovať celý život, pričom sa bude znižovať riziko predčasného ukončenia školskej dochádzky, zvyšovať spravodlivosť výsledkov dosiahnutých pri vzdelávaní a znižovať náklady spoločnosti, pokiaľ ide o stratu talentov a verejné výdavky na sociálny a zdravotný systém a dokonca i systém súdnictva¹.

Hlavná iniciatíva „Mládež v pohybe“, ktorá je súčasťou komplexnej stratégie EÚ Európa 2020 zdôrazňuje význam tvorivosti a inovácií pre našu konkurencieschopnosť a pre zachovanie našej životnej úrovne z dlhodobejšieho hľadiska. V tejto súvislosti vystupuje do popredia naša povinnosť ponúknuť *všetkým* našim mladým ľuďom šancu rozvíjať svoje nadanie v najväčšej možnej miere. VSRD má potenciál dať všetkým mladým ľuďom dobrý začiatok do sveta budúcnosti a prerušiť cyklus, v ktorom sa znevýhodnenie prenáša z jednej generácie na druhú.

Pozitíva z vysoko kvalitného VSRD majú široký rozsah: sociálny, hospodársky a vzdelanostný. VSRD hrá podstatnú rolu pri položení základov lepších spôsobilostí budúcich občanov EÚ, čo nám umožňuje riešiť strednodobé a dlhodobé výzvy a vytvoriť kvalifikovanejšiu pracovnú silu, ktorá je schopná prinášať svoj vklad a prispôbovať sa technologickým zmenám tak, ako je to stanovené v hlavnom programe, ktorý nesie názov „Program pre nové zručnosti a nové pracovné miesta“². Existujú jasné dôkazy o tom, že účasť na vysoko kvalitnom VSRD vedie k významne lepším výsledkom v medzinárodných testoch základných schopností akými sú napr. PISA a PIRLS, ktoré zodpovedajú pokroku za jeden až dva roky školskej dochádzky³.

Vysoko kvalitné VSRD umožňuje rodičom lepšie zosúladiť svoje rodinné a pracovné povinnosti a tým zvyšovať zamestnateľnosť. VSRD podporuje deti nielen pri ich budúcom vzdelávaní, ale tiež pri ich integrácii do spoločnosti, pričom vytvára pocit pohody a prispieva k ich zamestnateľnosti v dospelom veku⁴.

VSRD je tiež prospešné najmä pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva vrátane tých, ktoré pochádzajú z prostredia migrantov a rodín s nízkymi príjmami. To môže deťom pomôcť

¹ Oznámenie Komisie „Efektívnosť a spravodlivosť v systéme vzdelávania a odbornej prípravy“ (KOM (2006) 481).

² Oznámenie Komisie „Program pre nové zručnosti a nové pracovné miesta: Európsky príspevok k plnej zamestnanosti“ (KOM(2010)682).

³ *Výsledky OECD PISA 2009, Zväzok 2: Prekonávanie sociálneho pôvodu* (2010) s. 97-8; IEA, *Medzinárodná správa PIRLS 2006* (2007), s. 158.

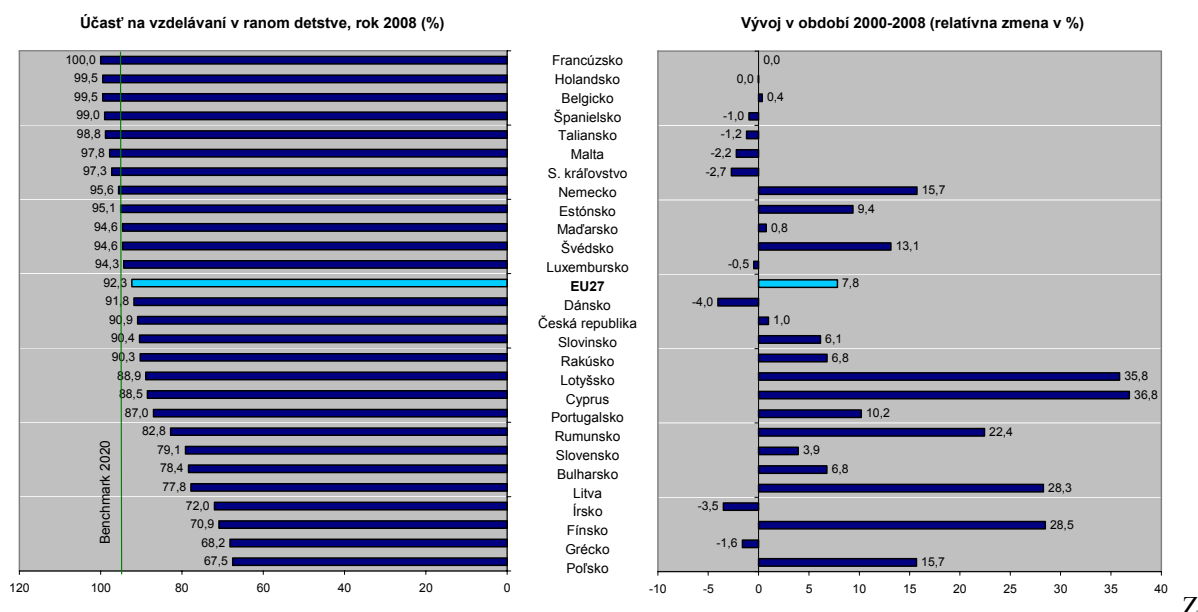
⁴ Závery Rady o vzdelávaní detí z migračného prostredia (Ú. v. EÚ 2009/C301/07) z 26.11.2009.

vyslobodiť sa z chudoby a nefungujúceho rodinného prostredia a tak prispieť k dosahovaniu cieľov hlavnej iniciatívy stratégie Európa 2020, ktorá nesie názov Európska platforma proti chudobe⁵.

Vysoko kvalitné vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve môžu veľkou mierou prispieť – prostredníctvom vytvorenia podmienok a podpory pre všetky deti, aby naplnili svoj potenciál – k dosiahnutiu najmä dvoch hlavných cieľov stratégie Európa 2020: zníženie predčasného ukončenia školskej dochádzky pod hranicu 10 % a ochrana aspoň 20 miliónov ľudí pred rizikom chudoby a sociálneho vylúčenia.

Súčasná situácia a úloha EÚ

Až doteraz sa väčšina činností na úrovni EÚ zameriavala na zvyšovanie množstva miest poskytujúcich starostlivosť o deti a starostlivosť o deti v predškolskom veku, aby sa umožnilo rodičom, najmä matkám, nájsť si uplatnenie na trhu práce. Na Európskej rade v Barcelone v roku 2002 sa členské štáty dohodli na ciele poskytovať do roku 2010 celodenné miesta v zariadeniach formálnej starostlivosti o deti pre minimálne 90 % detí vo veku od troch rokov do veku povinnej školskej dochádzky a pre minimálne 33 % detí vo veku do troch rokov. Dosiahnutý pokrok je nerovnomerný. Pokiaľ ide o deti vo veku do 3 rokov, päť krajín prekročilo cieľ 33 %, päť ďalších sa k tejto hodnote blíži, avšak väčšina zaostáva, pričom osem krajín dosahuje hodnotu len 10 % alebo menej⁶. V kategórii detí starších ako 3 roky osem krajín prekročilo cieľ 90 % a tri ďalšie sa k nemu blížia, ale jedna tretina členských štátov sa blíži k necelým 70 %. V roku 2009 ministri vzdelávania posilnili tento prístup stanovením novej európskej cieľovej hodnoty a to aby sa na VSRD do roku 2020 zúčastňovalo 95 % detí vo veku od 4 rokov do veku začiatku ich povinnej školskej dochádzky. Ako je možné vidieť z nasledovného diagramu, v súčasnosti je priemer EÚ na hodnote 92,3 % s nezanedbateľným počtom zaostávajúcich krajín.

droj: DG EAC – Zdroj údajov: Eurostat – UOE⁷

⁵ Závěry Rady o sociálním rozměru vzdělávání a odborné přípravy (Ú. v. EÚ 2010/C 135/02) z 11.5.2010.

⁶ Pracovní dokument útvarů Komise „Realizace barcelonských cílů týkajících se zařízení starostlivosti o děti v předškolním věku“ (SEC (2008) 2524).

⁷ V případě Spojeného království sú údaje prerušené v období medzi rokmi 2002 a 2003 (skoršie číselné údaje sú nadhodnoteně). V prípade Grécka sú údaje za rok 2008 nahradené údajmi za rok 2007.

Preto stále existuje významná výzva v oblasti rozšírenia poskytovania vzdelávania a starostlivosti o deti v predškolskom veku. Avšak aj kvalita VSRD musí byť vysoká. V posledných rokoch preto členské štáty vyjadrili svoje pranie užšie spolupracovať na úrovni EÚ v otázkach súvisiacich so zvyšovaním kvality VSRD. V roku 2006 sa ministri zhodli, že VSRD môže priniesť najvyššie úrovne návratnosti v rámci celého procesu celoživotného vzdelávania najmä pre tých, ktorí sú znevýhodnení⁸. V roku 2008 dohodli rad priorít v spolupráci na úrovni EÚ v otázkach školskej politiky vrátane spôsobu zabezpečenia poskytovania dostupného a vysokokvalitného vzdelávania a starostlivosti v predškolskom veku⁹ a v roku 2009 prijali strategický rámec spolupráce pre vzdelávanie a odbornú prípravu do roku 2020, ktorý zaradil medzi priority pre obdobie rokov 2009-2011 „podporovať všeobecný spravodlivý prístup a posilňovať kvalitu poskytovania vzdelávania a starostlivosti a podpory pedagógov“ v predškolskom veku¹⁰.

VSRD bude vzhľadom na svoju úlohu pri znižovaní predčasného ukončenia školskej dochádzky a pri podpore sociálnej inklúzie vo vzdelávaní tvoriť súčasť stratégií členských štátov, ktorými budú reagovať na priority stratégie Európa 2020. Mnohé členské štáty zintenzívňujú svoje úsilie pri preskúmaní a reforme svojich systémov VSRD, pričom začínajú z veľmi odlišných pozícií, pokiaľ ide o počet zapísaných detí, poskytovanie, kvalitu, zdroje, koncepciu a riadenie VSRD.

Hoci ide o oblasť, ktorá v zásade patrí do pôsobnosti členských štátov, pre EÚ existuje značný priestor, aby priniesla do tohto procesu pridanú hodnotu tým, že bude pomáhať pri identifikácii a výmene osvedčených postupov, že bude podnecovať rozvoj infraštruktúry a kapacity vo VSRD a v rámci celej EÚ podporovať výskum rôznych aspektov kvality a vplyvu VSRD.

Toto oznámenie je odpoveďou na žiadosti členských štátov začať proces spolupráce, ktorý im pomôže zaoberať sa výzvou, ktorá má dve zložky, spomenutou v predošlom texte: poskytovať všetkým **prístup k starostlivosti o deti a ich vzdelávaniu**, no zároveň tiež **zvyšovať kvalitu ich poskytovania** prostredníctvom dobre integrovaných služieb, ktoré stavajú na spoločnej vízii úlohy VSRD, najúčinnnejších **rámcov učebných osnov a spôsobilosti personálu a opatrení pri riadení** nevyhnutných na poskytovanie VSRD.

Príklady niektorých z celosvetového hľadiska najlepších osvedčených postupov vo VSRD je možné nájsť už teraz v členských štátoch EÚ. Komisia má zámer použiť otvorenú metódu koordinácie, aby pomáhala členským štátom identifikovať, analyzovať a šíriť účinné metódy politiky v rámci VSRD a prenášať ich do podmienok jednotlivých členských štátov. Bude využívať existujúce nástroje, ako napríklad program celoživotného vzdelávania a štrukturálne fondy, aby podporovala inovácie, rozvoj pracovníkov a infraštruktúru vo VSRD. Tiež bude využívať 7. rámcový program pre výskum a vývoj, aby sa podporil výskum, analýza a vypracovanie dôkazov o najúčinnnejších prístupoch k VSRD v EÚ a mimo nej.

2 PRÍSTUP K VSRD

2.1 Univerzálne a inkluzívne VSRD

Prístup k vysoko kvalitným inkluzívnym službám VSRD dostupným pre každého je prospešný pre všetkých. Nielenže pomáha deťom uvoľniť ich potenciál, ale môže tiež

⁸ Závery Rady o účinnosti a spravodlivosti vo vzdelávaní a odbornej príprave (Ú. v. EÚ C 298 z 8.12.2006).

⁹ Závery Rady o príprave mladých ľudí na 21. storočie: program európskej spolupráce v školstve (Ú. v. EÚ C 319 z 13.12.2008).

¹⁰ Závery Rady o strategickom rámci pre európsku spoluprácu vo vzdelávaní a odbornej príprave (ET 2020) (Ú. v. EÚ C 119 z 28.5.2009).

prispievať k zapájaniu sa rodičov a ďalších rodinných príslušníkov do súvisiacich opatrení na zlepšenie zamestnanosti, odbornej prípravy na vykonávanie zamestnania, vzdelávania rodičov a aktivít vo voľnom čase.

Rané detstvo je etapa, v ktorej môže vzdelávanie najúčinnnejšie ovplyvniť rozvoj detí a pomôcť zvrátiť znevýhodnenie. Výskum svedčí o tom, že medzi chudobou a zle fungujúcim rodinným prostredím na jednej strane a slabými výsledkami pri učení na strane druhej je najsilnejšie prepojenie. Už vo veku 3 rokov existujú veľké rozdiely v kognitívnom, sociálnom a emocionálnom rozvoji detí pochádzajúcich z prostredia blahobytu a chudoby, a ak sa tomuto problému nevenuje dostatočná pozornosť, táto medzera má tendenciu sa zväčšiť vo veku 5 rokov. Výskum uskutočnený v USA svedčí o tom, že prospešný vplyv VSRD na deti z chudobných rodín je až dvakrát taký veľký ako vplyv v prípade detí pochádzajúcich z priaznivejšieho prostredia¹¹. VSRD je preto prospešné najmä pre sociálne znevýhodnené deti a ich rodiny vrátane migrantov a menšín¹². Avšak pozitíva VSRD presahujú ďaleko za hranice chudoby posudzovanej z hľadiska rebríčka príjmov, pričom VSRD môže trvalejším a z hľadiska nákladov úspornejším spôsobom ako neskoršie opatrenia všetkým sociálnym skupinám pomôcť pri riešení viacerých problémov vzdelávania¹³.

VSRD predstavuje dôležitý spôsob znižovania výskytu predčasného ukončenia školskej dochádzky, ktoré je silno spojené so socio-ekonomickým znevýhodnením. Pre každého dostupné vysoko kvalitné VSRD môže zmazať medzeru v sociálnom rozvoji a schopnosti počítať a čítať medzi deťmi zo sociálne zvýhodneného a znevýhodneného prostredia a tým prerušiť cyklus slabých výsledkov a odcudzenia sa, ktoré vedú k vynechaniu školskej dochádzky a tým prenášaní chudoby z jednej generácie na druhú¹⁴.

Pokiaľ ide o deti z rodín migrantov, údaje svedčia o tom, že pri celkovom porovnaní s deťmi z rodín pôvodného obyvateľstva existuje veľká medzera v úrovni dosahovaných výsledkov, a že výsledky detí predstavujúcich druhú generáciu sú v porovnaní s prvou generáciou v mnohých členských štátoch horšie, a tiež že podiel predčasného ukončenia školskej dochádzky je v priemere dvojnásobne vyšší¹⁵. Rodiny migrantov často dobre neovládajú a nepoznajú jazyk a vzdelávací systém hostiteľskej krajiny, preto podpora pri výučbe ich detí môže predstavovať osobitne náročný problém. Existujú silné dôkazy o tom, že účasť v programoch VSRD môže prinášať veľký prospech pre rozvoj kognitívnych a jazykových schopností detí migrantov. Vzorové programy v USA preukázali významné pozitívne účinky na úspešné štúdium a dosahovaný zárobok v neskoršom veku, ale tiež aj na správanie s trestnoprávnymi dôsledkami¹⁶. Poskytovanie pomocnej ruky pri osvojovaní si jazyka deťom v ranom veku, v domácom prostredí ktorých sa hovorí iným jazykom, je dôležitou súčasťou zlepšovania ich prípravy na školskú dochádzku a umožňuje im začínať na rovnakej štartovacej dráhe s ich ostatnými rovesníkmi.

Napríklad situácia rómskej menšiny je často zložitejšia a väčšina členských štátov čelí systematickej výzve poskytovať vhodné vzdelávacie príležitosti pre rómske deti. Hoci ich potreby podpory sú väčšie, podiel účasti rómskych detí na VSRD je všeobecne významne

¹¹ S. W. Barnett, „Maximising returns from prekindergarten education“, (2004), s. 10.

¹² J. Bennett, „Benchmarks for early childhood services in OECD countries“, Innocenti Working Paper (2008), s. 23; Joseph Rowntree Foundation, „Poorer children's educational attainment“ (2010).

¹³ S. W. Barnett, „Benefits and costs of quality per-school education: evidence based-policy to improve returns“. Dokument predstavený na 7. zasadnutí siete VSRD OECD (2010), s. 11.

¹⁴ Pracovný dokument útvarov Komisie, Reducing early school leaving (SEC(2011)96), s. 15.

¹⁵ Závery Rady o vzdelávaní detí z migračného prostredia (Ú. v. EÚ C 301 z 31.12.2009).

¹⁶ D. Nusche, „What works in migrant education?“, pracovný dokument OECD pre vzdelávanie č.22 (2009), s. 27.

nižší než je to v prípade pôvodného obyvateľstva a rozšírenie týchto príležitostí je kľúčovou výzvou politiky v rámci celej EÚ. VSRD môže hrať kľúčovú úlohu pri prekonávaní znevýhodnenia rómskych detí v oblasti vzdelávania, ako to vystupuje do popredia v prípade pilotných opatrení smerujúcich k začleneniu Rómov, ktoré sa realizujú momentálne v niektorých členských štátoch s príspevom prostriedkov z rozpočtu EÚ¹⁷.

Pokiaľ ide o deti s osobitnými potrebami, členské štáty sa prostredníctvom dodržiavania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím zaviazali k inkluzívnym vzdelávacím prístupom¹⁸. Napriek tomu však zostávajú približne 2 % európskej školopovinnej populácie v segregovanom prostredí. VSRD ponúka potenciál väčšej inklúzie detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami, čím pripravuje cestu pre ich neskoršiu integráciu v štandardných školách.

Uvedenie si potenciálu VSRD na riešenie výziev inklúzie uvedených v predchádzajúcom texte závisí od naplánovania a financovania systému VSRD. Existujú jasné dôkazy, že prístup pre každého ku kvalitnému VSRD je prospešnejší než opatrenia zamerané výlučne na problémové skupiny. Zameriavanie VSRD na určité skupiny vytvára problémy, pretože v praxi je ťažké spoľahlivo identifikovať cieľovú skupinu, vzniká tu sklon stigmatizovať príjemcov VSRD a môže to dokonca viesť ešte k väčšej segregácii v neskorších etapách vzdelávania. V prípade služieb zameraných na určité skupiny je tiež väčšie riziko ich zrušenia ako v prípade tých služieb, ktorých poskytovanie je prístupné pre každého.

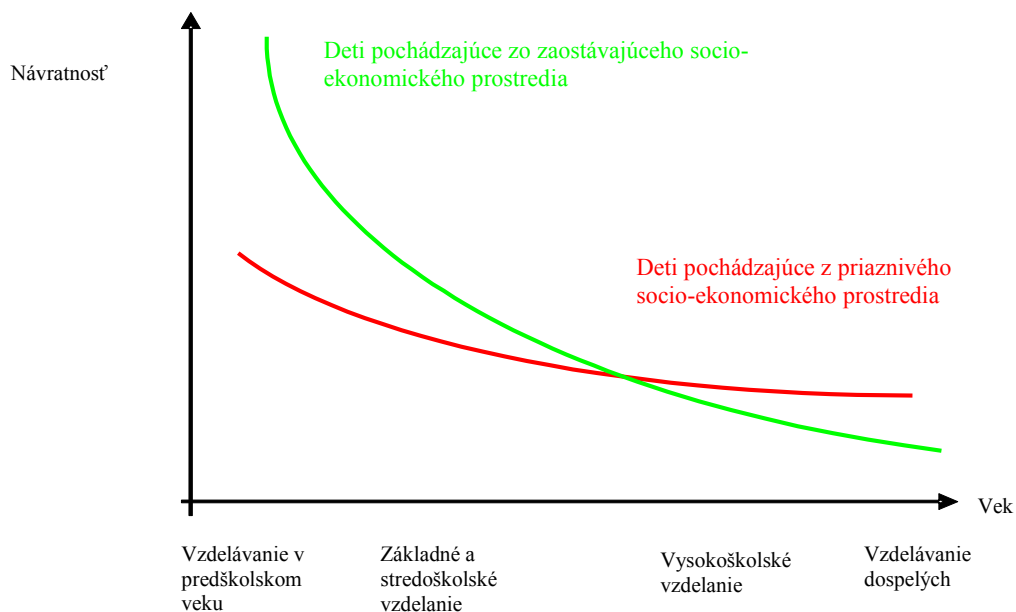
Je dôležité mať na pamäti, že služby VSRD, nech je ich úroveň akokoľvek dobrá, môžu len čiastočne kompenzovať chudobu v rodine a socio-ekonomické znevýhodnenie. Aby sa zvýšili dlhodobé pozitíva vysoko kvalitného VSRD pre deti zo znevýhodneného prostredia, VSRD musia byť prepojené na iniciatívy v iných oblastiach politiky v súhrnnej stratégii (zamestnanosť, bývanie, zdravie atď.).

2.2 Účinné a spravodlivé financovanie

Ako znázorňuje nasledujúci graf, návratnosť investícií do vzdelávania v ranom detstve je najvyššia a to najmä v prípade tých, ktorí pochádzajú zo znevýhodneného prostredia, zatiaľ čo investície do vzdelania v neskorších etapách majú tendenciu prinášať neúmerne prospech deťom z vyššieho socio-ekonomického prostredia.

¹⁷ Ďalšie podrobnosti nájdete na:
 http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/roma/about_en.cfm?nmenu=2

¹⁸ Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (2006) bol podpísaný všetkými členskými štátmi a väčšina z nich ho už ratifikovala.

Zdroj:

KOM(2006) 481, s. 4.

Jednotkové náklady na dieťa vo VSRD môžu byť prinajmenšom také vysoké ako v prípade školského vzdelávania, najmä ak ide o služby vysokej kvality, ale výskum preukazuje, že vysoko kvalitné VSRD môže zlepšiť pomer nákladov a prínosu. Inými slovami, vyššie investície v ranom detstve môžu *ušetriť* peniaze neskôr¹⁹. Vo väčšine členských štátov však verejné výdavky na vzdelávanie na dieťa vo fáze raného detstva sú nižšie než v ktorejkoľvek ďalšej fáze²⁰.

V členských štátoch existuje veľká rôznorodosť modelov financovania VSRD, ktoré sa opierajú o verejné a súkromné zdroje. Všetky európske krajiny financujú alebo spolufinancujú poskytovanie VSRD pre deti vo veku viac ako 3 roky z verejných zdrojov; necelá polovica členských štátov EÚ pokrýva väčšinu nákladov bez toho, aby vyžadovali prispievajúce zo strany rodín. Pre deti vo veku do troch rokov sa poskytovanie VSRD financuje prevažne zo súkromných zdrojov. Niektoré členské štáty ponúkajú dodatočnú finančnú pomoc, dodatočný personál a finančné podnety na udržanie početného stavu personálu poskytujúceho služby rizikovým skupinám.

Vzhľadom na zvýšenú pozornosť, ktorú členské štáty v svojej politike venujú VSRD, a v dôsledku obmedzení vo verejných výdavkoch existuje silná potreba zabezpečiť, aby bolo financovanie realizované najúčinnnejším spôsobom.

Trhom voľne poskytované služby majú potenciál krátiť verejné výdavky a umožňujú väčší výber a kontrolu zo strany rodičov; nemalo by sa však pripustiť, aby táto skutočnosť mala za následok obmedzenie dostupnosti vysoko kvalitných služieb pre všetkých. V prípade nízko príjmových rodín je sklon mať najväčšiu potrebu starostlivosti o deti skoro a za čo

¹⁹ M. E. Lamb, „Nonparental child care: context, quality, correlates and consequences“, uverejnené v W. Damon et al, *Handbook of Child Psychology* (1998).

²⁰ OECD, *Doing better for children* (2009), s. 15.

najnižšie náklady, avšak často si pre svoje deti nemôžu dovoliť trhom voľne poskytované služby VSRD.

3. KVALITA VSRD

3.1 Učebné osnovy

Služby VSRD by mali byť koncipované a poskytované tak, aby v plnom rozsahu vychádzali v ústrety potrebám všetkých detí, či už ide o potreby kognitívne, emocionálne, sociálne a fyzické. Tieto potreby sú veľmi odlišné od potrieb starších detí, detí v školopovinnom veku. Výskum naznačuje, že v živote detí majú prvé roky najväčší vplyv na ich formovanie. Základy ich hlavných návykov a spôsobu správania pre ich celý život sa vytvárajú práve v tejto etape.

Získavanie nekognitívnych schopností (ako napríklad vytrvalosť, motivácia, schopnosť vstupovať do kontaktu s inými a udržiavať tieto kontakty) v ranom veku má podstatný význam pre všetko budúce osvojovanie si poznatkov a úspešné zapojenie sa do spoločnosti a preto by obsah učebných osnov VSRD mal presahovať hranice kognitívneho učenia sa a mal by zahŕňať aj socializáciu a rad nekognitívnych aspektov. Preto je nutná integrácia medzi starostlivosťou a vzdelávaním, bez ohľadu na to, či je systém VSRD rozdelený na a) starostlivosť o deti vo veku do 3 rokov a b) predškolské vzdelávanie pre deti vo veku od 3 rokov do začiatku školskej dochádzky, alebo je založené na jednotnom modeli pokrývajúcom celý rozsah veku dieťaťa od jeho narodenia po začiatok povinnej školskej dochádzky²¹.

Vzhľadom na široký rad prístupov, ktoré v súčasnosti existujú v rámci celej EÚ, je v záujme zabezpečenia najväčšieho pozitívneho pôsobenia VSRD dôležité sústrediť sa na otázku kvality učebných osnov a primeranosti, a analyzovať dobré skúsenosti v členských štátoch a poučiť sa z nich.

3.2 Personál

Spôsobilosti personálu majú kľúčový význam pre vysoko kvalitné VSRD. Pritahovanie, vzdelávanie a udržiavanie vhodne kvalifikovaného personálu predstavuje veľkú výzvu. Trendy v integrácii starostlivosti o deti a vzdelávania prinášajú zvyšovanie profesionalizácie personálu pracujúceho v službách VSRD vrátane vyššieho a širšieho rozsahu požadovanej úrovne vzdelávania, vyšších plátov, lepších pracovných podmienok, ale celkový profil personálu zostáva veľmi rôznorodý. Stále existuje sklon prideľovať prácu v oblasti vzdelávania kvalifikovanému personálu a starostlivosť menej kvalifikovanému personálu, čo často vedie k nedostatočnej kontinuite v starostlivosti o konkrétne dieťa a jeho vzdelávaní.

Okrem toho si rozsah problémov, s ktorými sa zaoberá personál VSRD a rôznorodosť detí, ktoré sú im zverené, vyžaduje sústavné uvažovanie o pedagogickej praxi ako aj komplexný prístup k profesionalizácii. V mnohých krajinách je odborná príprava na prácu s ohrozenými deťmi neoddeliteľnou súčasťou odbornej prípravy na jej začiatku, ale mnohým ďalším aspektom rôznorodosti sa nevenuje dostatočná pozornosť. Popri tom personál VSRD má zriedka rovnaké možnosti pre zaškolovacie kurzy, interné školenia a neustály odborný rozvoj, ktoré majú k dispozícii učitelia na školách.

Zatiaľ čo v mnohých členských štátoch bol dosiahnutý pokrok smerom k profesionálnejšiemu a špecializovanejšiemu personálu VSRD, mnohé krajiny začínajú v tomto ohľade od takmer úplného začiatku a zlepšovanie tejto situácie bude dôležitou súčasťou rozmachu služieb VSRD.

²¹ Správa Eurydice, Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities (2009), s. 29.

V rámci personálu VSRD existuje veľmi dôležitá otázka rodovej vyváženosti. Tvoria ho totiž takmer len ženy. To je dlho diskutovanou témou. Niekoľko krajín stanovilo ciele pre získavanie mužov do radov personálu VSRD alebo sa usiluje o prestavbu tohto povolania v záujme zníženia dominancie žien v radoch tohto personálu²². Vo všetkých krajinách EÚ existuje naliehavá potreba urobiť prácu v odvetví VSRD prítiahlivejšou pre mužov.

3.3 Riadenie VSRD

Pozitíva kvalitného VSRD sa zvyšujú z dlhodobého hľadiska, čo znamená, že zvyšok systému musí na nich stavať, aby nedošlo k strate tohto dobrého začiatku.

Komplexný prístup k službám VSRD znamená silnú spoluprácu medzi rôznymi oblasťami politiky, akými je napríklad politika vzdelávania, zamestnanosti, zdravia, sociálna politika. Takéto prístupy umožňujú vládam jednoduchšie a hospodárnejšie organizovať a riadiť politiky a spájať zdroje pre deti a ich rodiny. To si vyžaduje súdržnú víziu spoločnú pre všetky zainteresované strany vrátane rodičov, spoločný rámec politiky so vzájomne zlučiteľnými cieľmi v celom systéme, a jasne vymedzené úlohy a povinnosti na centrálnej a miestnej úrovni. Tento prístup tiež pomáha službám VSRD lepšie reagovať na miestne potreby. Prepojenosť medzi politikami a spolupráca na úrovni EÚ môže pomôcť krajinám navzájom sa od seba učiť v oblasti osvedčených postupov pri plnení tejto dôležitej a náročnej úlohy.

Hladký prechod z jednej inštitúcie do druhej (napr. z predškolského zariadenia do základnej školy) vyžaduje účinnú komunikáciu medzi inštitúciami ako aj pokračovanie z hľadiska obsahu a noriem. Popri tom, v dôsledku rastúcej sociálnej rozmanitosti v EÚ a výzvy v podobe potreby vyrovnávania sa s čoraz rozdielnejšími socio-kultúrnymi súvislosťami, sa stáva prechod z rodiny do VSRD, a medzi rôznymi vekovými skupinami v rámci tej istej inštitúcie, stále dôležitejším.

Mechanizmy zabezpečenia kvality VSRD sa zvyčajne musia opierať o dohodnutý pedagogický rámec, ktorý pokrýva celé obdobie od narodenia po vek dosiahnutia povinnej školskej dochádzky. Také rámce sú širšie ako tradičné učebné osnovy. Môžu vymedziť požiadavky na spôsobilosť personálu, pedagogické smery a normy, regulačný rámec pre služby v oblasti raného detstva. Tiež môžu stanoviť cieľové výsledky, ktoré môžu v spolupráci s rodičmi a personálom VSRD pomôcť monitorovať rozvoj dieťaťa a uľahčiť jeho pokrok v ďalších etapách jeho vzdelávania. Rámce môžu stanoviť vzájomne zlučiteľné normy, podľa ktorých sa môžu merať výsledky a vykonávať opatrenia zabezpečenia kvality.

4. ZÁVER

Toto oznámenie zdôraznilo potrebu zlepšovať VSRD v celej EÚ prostredníctvom dopĺňania existujúcich kvantitatívnych cieľov opatreniami na zlepšenie dostupnosti a na zabezpečenie kvality poskytovania. Ako reakcia na žiadosti obsiahnuté v záveroch Rady z rokov 2008 a 2009 o väčšiu politickú spoluprácu v otázkach VSRD a na náročnú úlohu v podobe novej európskej referenčnej hodnoty pre účasť na VSRD oznámenie navrhuje program práce v členských štátoch na kľúčových otázkach súvisiacich s dostupnosťou a kvalitou a to s podporou opatrení Komisie. Tento program je zhrnutý v bodoch uvedených ďalej v texte. Táto práca bude organizovaná s použitím otvorenej metódy koordinácie a bude sa sústreďovať na identifikáciu a analýzu spoločných výziev, vzorov osvedčených postupov a spôsobu prenosu úspešných prístupov do iných systémov.

²²

OECD, *Starting strong II* (2006), s. 170-1.

VSRD musí hrať dôležitú úlohu pri znižovaní predčasného ukončenia školskej dochádzky a preto by mali v národných reformných programoch členských štátov, ktoré sa zaoberajú plnením priorít stratégie Európa 2020, vystupovať do popredia kľúčové výzvy ako aj možné riešenia v tejto oblasti. Potreba učiť sa z osvedčených postupov a skúseností v rámci celej EÚ a tým zlepšovať kvalitu politiky v oblasti VSRD je naliehavá.

Navrhované témy politickej spolupráce medzi členskými štátmi

Dostupnosť k VSRD

- Účinné využívanie VSRD na podporu začlenenia a znižovania predčasného ukončenia školskej dochádzky
- Rozšírenie dostupnosti kvalitného VSRD pre znevýhodnené deti, migrantov, rómske deti (napr. cez vytváranie pohnútok k účasti znevýhodnených rodín, prispôsobovanie poskytovania VSRD potrebám rodín a zvyšovanie dostupnosti a cenovej prístupnosti)
- Zbieranie dôkazov o výhodách a vplyve poskytovania VSRD pre každého v porovnaní s jeho poskytovaním, ktoré sa zameriava len na určité vybrané skupiny jeho príjemcov
- Vypracúvanie účinných modelov financovania a správnej rovnováhy medzi verejnými a súkromnými investíciami

Kvalita VSRD

- Nachádzanie vhodnej rovnováhy medzi kognitívnymi a nekognitívnymi prvkami v učebných osnovách.
- Podporovanie profesionalizácie personálu VSRD: aká kvalifikácia je potrebná pre akú funkciu
- Rozvíjanie politík na pritiažnutie, vzdelávanie a udržanie vhodne kvalifikovaného personálu VSRD
- Zlepšovanie rodovej vyváženosti personálu VSRD
- Smerovanie k systémom VSRD, ktoré integrujú starostlivosť a vzdelávanie a zvyšujú kvalitu, spravodlivosť a výkonnosť systému
- Pomoc pri prechode malých detí z rodiny do procesu vzdelávania/starostlivosti a pri ich prechode medzi jednotlivými úrovňami vzdelávania
- Podpora a zabezpečenie kvality: vypracúvanie súdržných, dobre koordinovaných pedagogických rámcov, do ktorých sú zapojené kľúčové zainteresované strany

V rámci podpornej činnosti bude Komisia:

- Spolu s členskými štátmi podporovať identifikáciu a výmenu osvedčených politík a postupov prostredníctvom otvorenej metódy koordinácie v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy (ET2020)
- Podporovať rozvoj inovatívnych prístupov pri rozvíjaní nadnárodných projektov a sietí v rámci programu celoživotného vzdelávania
- Poskytovať podporu výskumu v týchto oblastiach v súlade so 7. rámcovým programom pre výskum a vývoj
- Podnecovať členské štáty k investovaniu do týchto oblastí prostredníctvom štrukturálnych fondov, najmä formou podpory odbornej prípravy personálu a rozvoja dostupnej infraštruktúry
-